

דף עב

'בעל חמש בעילות בשפחה חרופה' — דיני שפחה חרופה, כללות ופרטות — נתבארו בכריתות ט יא.

'המתינו לי עד שאבעול' — יש להוכיח מכאן שאשם שפחה חרופה בא אפילו הוא רשע בשעת הקרבת הקרבן. ואולם אין מכאן הוכחה על שאר אשמות, כי אפשר דוקא אשם שפחה חרופה שבא על הזדון כשוגג, מביא אפילו הוא רשע בשעת ההקרבה. (עפ"י חדושי הגר"ר בנגיס ח"א מז, ד. והביא שם דברי המנחת-חינוך (קכו, כו) שגם שאר אשמות מביאים מן המומר. וכבר העירו מדברי התוס' בכריתות (יז). שדין 'שב מידיעתו' אמור גם באשם.

וע' גם בשו"ת אגרות משה (אה"ע סו"י כב) שהעיר מכאן שמקבלים אשם שפחה חרופה מרשע, ותמה על טעמו של דבר. וכן העיר בשו"ת באר יצחק (לגרי"א ספקטור מקובנא) — או"ח כו).

'מעשה דלאחר הפרשה קאמרת, מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא' — יש לדייק מלשון זו, שרק אם הפריש בין מעשה למעשה, אין הקרבן מועיל לכפר על מה שנעשה לאחר ההפרשה, אבל אם הפריש לאחר המעשים כולם, אפילו הפריש על אחד מהם בלבד — אינו חייב אלא אחת, אף לרבי יוחנן. וכן מבואר בתוס'.

ואולם הרמב"ם (שגגות טו, ט) כתב שגם אם הפריש לאחר המעשים, ההפרשה מחלקת. ובאר בלחם-משנה, שהרמב"ם פסק כמאן דאמר אשם ודאי צריך ידיעה, ולפי דעה זו הידיעה עם ההפרשה מועילות לחלק, הגם שהיו המעשים בהעלם אחד.

(ע"ב) 'אילימא כסבור בית הכנסת הוא והשתחוה לה, הרי לבו לשמים' — פרש רש"י: אפילו אם ידע שהוא בית עבודה זרה, והשתחוה בו לשמים — אינו חייב. ואמנם נראה שאין חיוב מיתה או קרבן באופן זה, אבל ודאי לכתחילה גם זה בכלל 'הרג ואל יעבור', שאם לא תאמר כן, הרי אי אתה מוצא 'הרג ואל יעבור' בעבודה זרה, שהרי לעולם לבו מסור בידו ואי אפשר לאונסו על מחשבת הלב. אלא ודאי לענין זה שונה, שהרי לא אמרה תורה שיהרג אלא מפני קדוש השם, להוציא מדעת אלו הבאים להעבירו על דתו, ולכן חייב למסור את עצמו בכל אופן, גם כשלבו לשמים. (ריטב"א)

'אלא מאהבה ומיראה... אלא לרבא דאמר פטור' — הרמב"ם (עכו"ם ג, ו) פרש [דלא כרש"י ועוד], 'מאהבה ומיראה' — של העבודת-כוכבים עצמה, שאוהב צורתה או ירא מפניה. ואולם כמה ראשונים הקשו ונחלקו (ע' חדושי הר"ן — כאן ובסנהדרין סא; ראב"ד, כס"מ שם — מהריב"ש, ועוד), מה בכך שאינו מקבלה על עצמו לאלוה ממש, הלא בעצם הדבר שירא מפניה הוא נותן לה אלהות וכח שררה, ומדוע ייפטר. והרי הרבה מעובדי אלילים סבורים שיש אלוה למעלה מהם, אלא שמייחסים כחות לאותה עכו"ם, להרע או להטיב.

'הניחא לאביי דאמר חייב... — התוס' (ועוד) פרשו שגם לאביי אין הברייתא מיושבת, שהרי אין מובן מהו 'מה שאין כן בשבת', והלא אם חלל שבת מאהבה ומיראה גם כן חייב.

ויש לדקדק קצת מלשון 'בלא מתכוין', שפשטותו מורה שבשבת פטור בכיוצא בזה משום שצריך כוונה למעשה. והיה

נראה לפי פשט השמועה שלאביי מתפרשת הברייתא שפיר, שהעובד מאהבה ומיראה בע"ז חייב הגם שנחשב 'אינו מתכוין' ודכותיה גבי שבת פטור. אלא שהדברים טעונים באור, הלא העובד מאהבה ומיראה יודע שזו עבודת כוכבים ושהוא בא להשתחוות לה, אלא שסובר שפטור או מותר לפי שעושה מאהבה ומיראה, והרי זו כשגגה בדין ולא במציאות, ומה טעם קרי ליה 'אינו מתכוין'?

ולולא דברי הראשונים ז"ל היה מקום לפרש (ומצאתי כעין זה בערוך לנר — סנהדרין סב), שאיסור עכו"ם שונה, שאין האיסור במעשה לבדו אלא עם מחשבת האדם, (שהרי משתחוה בבית עכו"ם ולבו לשמים — לאו כלום הוא), וכיון שכך, כאשר לפי מחשבתו אין זו 'עבודה' כלל, הרי זה כמתעסק בדבר המותר, כמי שנתכוין להגביה תלוש בשבת, אע"פ שמבחינת המציאות לא היה מוטעה כלל, מ"מ בגלל עצם הטעות במחשבתו נידון כנתכוין לעשות פעולה אחרת, שהרי המחשבה היא חלק מהאיסור בעצמו.

ואעפ"כ סובר אביי שחייב, כי בכל זאת השתחוה לעכו"ם וידע שזו עכו"ם ושהוא משתחוה לה. ובוה יש לפרש מה שאמרו בסנהדרין (סא) שעובד מאהבה ויראה נחשב 'שגגת מעשה' ולא 'העלם דבר' (ובחזו"א כתב דלא אתפרש טעמא) — כי אין זה דומה לטעות בדין גרידא (כגון שחשב שהקטרה מותרת), אלא כטעות בעיקר המעשה, כי לפי דעתו אין זו 'עבודה' כלל, כאמור. (ע"ע: בית הלוי לה, יד).

על דברי התוס' כאן, שהמחלל שבת מאהבה ומיראה חייב — יש שדנו לומר שאם עושה כן מיראת אדם, מפני היסורין, הרי זו מלאכה שאינה צריכה לגופה. (ע' שו"ת מהרי"ק — קלו; פני יהושע). ואולם מדברי התוס' ועוד ראשונים כאן משמע, שהעושה מלאכה מחמת יראת אדם, אפילו מחמת סכנת נפשות, הרי זו מלאכה הצריכה לגופה, כי סוף סוף במצב זה צריך לגוף המלאכה שתיעשה. (ע' בשו"ת דובב מישרים ח"א עח; רא"מ הורביץ כאן, אגרות משה ועוד).

דף עג

באורים והערות; סיכומי שיטות

'רישא בעכו"ם וסיפא בשאר מצות' — וכך פירוש הברייתא: חומר בשבת ממקצת שאר מצות, ויש חומר במקצת שאר מצות מבשבת. (ריטב"א; 'הדושי הר"ן'). ובסנהדרין (סב:) אמר רבי יוחנן לתנא ששנה ברייתא זו לפניו, שהיא משובשת. ובארו שם שרבי יוחנן לטעמו, שאינו מעמיד מתנייתא בשתי אוקימתות. וע"ע פני יהושע כאן).

'דסבור דשומן הוא ואכלו, מה שאין כן בשבת... דסבר רוק הוא ובלעו...' — על 'מתעסק' בחלבים ועריות — ע' בכריתות יט.

'דסבור רוק הוא ובלעו' — אף על פי שגם הבולע קלב חייב, ואם כן מה הפרש יש בין המתכוין לבליעה מותרת ועלתה בידו בליעת איסור, ובין מתכוין לאכילת התר ואכל איסור? ויש לומר כגון שתחב לו חברו לתוך פיו, והוא לא הרגיש שיש שום דבר, והיה סבור שאין שם אלא רוק, וכיון שלא סבר שיש בפיו שום דבר אחר, הרי זה 'מתעסק', ודומה למתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר שלא נתכוין לשום חתיכה. (תוס' הרי"ד).